

ЗАСТОСОВУВАННЯ ТЕОРІЇ ГАЛУЗЕВИХ РИНКІВ ДО АНАЛІЗУ РИНКУ ЛОГІСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сопоцько О.Ю.

Вступ.

Чому ми звернулись до питання вивчення галузевих ринків? Адже цілі нашого підприємства – отримати високий прибуток, а держави – оподаткувавши його збільшити надходження до бюджету? Навіщо нам розглядати сам ринок?

Тому, що ринок – це середовище, на якому функціонує підприємство, це його зовнішнє середовище, з яким підприємство безпосередньо пов'язане та взаємодіє. Тому ставлячи цілі – отримати максимальний прибуток – обмежуватись підприємством не можна. Спочатку, потрібно розглянути ринок, на якому функціонує дане підприємство, в залежності від особливостей ринку, як не банально звучить, будуть змінюватись як постійні так і змінні витрати. Орієнтуючись на те, яким є ринок, ми зможемо знайти оптимальний матеріалопотік, за якого підприємство зможе покрити всі витрати, «вийти» на точку беззбитковості та отримати прибуток. Підтвердження цього, є те, що при вивченні ринків, завжди враховувалась поведінка підприємства на цьому ринку (наприклад, дослідження А. Сміта та ін.).

Постановка проблеми.

В останні роки все більша кількість дослідників звертає увагу на необхідність вивчення процесів розвитку галузевих ринків. Зміни, які постійно відбуваються у вітчизняній економіці виявляються на фоні скорочення у внутрішньому валовому продукті частки сукупного випуску промислової продукції. В зв'язку з цим проблема дослідження тенденцій розвитку галузевих ринків, є досить актуальною та важливою. Цим пояснюється цікавість автора до відносно нового напрямку досліджень – дослідження галузевих ринків, яке має на меті вивчення закономірностей розвитку галузевих ринків, тобто реального сектора економіки. Автор вважає, що ринок логістичних послуг є галузевим ринком, тому для можливості ширшого вивчення особливостей діяльності цього ринку та можливостей підвищення ефективності функціонування логістичного підприємства, а саме – збільшення прибутку – необхідним є вивчення теорій та надбань світової економічної думки стосовно цього питання.

Історичні дослідження цього питання.

Перші спроби залучити увагу дослідників до аналізу галузевої організації ринків мали місце в США, період 1887-1915 рр., коли антитрестовські федеральні закони та перші федеральні органи управління, були покликані здійснювати антимонопольне регулювання та знаходились в стадії формування.

Мотивами, які сприяли виділенню цієї області економічних знань, були наступні причини:

- бажання забезпечити раціональність господарювання, яке здатне реагувати на політику вільної торгівлі;
- пошук аргументів на користь свідомого вибору між політикою регулювання економіки та її дерегулюванням, між розвитком приватного та державного секторів;
- пошук механізму стимулювання технічного прогресу шляхом виділення підприємствам субсидій.

Аналіз галузевих ринків став особливо популярним в період з 1933 по 1940 рр., коли розвиток економічної теорії в умовах нервовості, яка була викликана депресією, сприяла до переоцінки ролі конкуренції.

Цікавість до аналізу галузевих ринків дещо зменшився після Другої світової війни, коли логіка подій вимагала, щоб діяльність багатьох вчених була спрямована на вивчення проблем економічної стабілізації та підтримки слаборозвинених регіонів. Але вже в 1970-ті рр. знову з'являється інтерес до вивчення закономірностей розвитку галузевих ринків. Мотивами виникнення третьої хвилі звернень до аналізу галузевих ринків стали:

- підвищений скептицизм по відношенню до ефективності державного регулювання, яке нав'язав прагнення до повороту в сторону дерегулювання;
- усвідомлення того, що структура ринку суттєво впливає на міжнародну торгівлю;
- посилюються сумніви з приводу здатності промислових фірм вчасно реагувати на зміни, які відбуваються в умовах функціонування ринку.

В Росії аналіз галузевих ринків почав свій розвиток у з початком здійснення реформ.

Специфічні знання спеціалістів по галузевим ринкам користуються попитом у антимонопольного відомства та у представників великого бізнесу.

На основі викладеного, автор виділяє причини, відповідно до яких, в Україні необхідно застосовувати теорію галузевих ринків до аналізу ринку логістичних підприємств:

- можливість забезпечити раціональність господарювання;
- в умовах кризи, необхідно забезпечити сталість ринку та зберегти його потенційні можливості - підприємства на ринку, а це робочі місця, прибуток, який оподатковується, тобто надходження до бюджету;
- як показала практика, не всі логістичні підприємства виявились здатними вчасно зреагувати на зміну ринкових умов;
- структура ринку суттєво впливає на підприємницькі відносини, а основною метою, підприємницької діяльності, як відомо, є прибуток. Тобто, використовуючи теорію аналізу галузевих ринків, можна впливати на розмір прибутку, який отримують логістичні підприємства.

Основна частина.

Теоретичні основи поняття галузевий ринок розроблені та надані переважно в працях закордонних вчених. В Європі, вивчення особливостей галузевих ринків має назву Industrial Economics, а в США Industrial Organization.

Питання вивчення аналізу галузевих ринків займалися: Ф. Шерера та Д. Росс, їх посібник «Структура галузевих ринків», Н.М. Розанова «Економічна теорія ринків», А.В. Вурос та Н.М. Розанової «Економіка галузевих ринків», С.Б. Авдашева и Н.М. Розанова «Теорія організації галузевих ринків», дві книги під назвою «Ринки та ринкова влада: теорія організації промисловості» та «Теорія організації промисловості» (Ж. Тіроль, Д. Хей, и Д. Морис).

Основоположні моменти аналізу галузевих ринків (Industrial Organization) можна знайти в працях А. Сміта 18 ст. та А. Маршалла 19 ст., які присвячені класичному підходу до теорії фірми. А. Курно и Ж. Бертран у тому ж 19 ст. досягли значних результатів у розвитку теорії олігополії. Власне концепція, яка вивчає економічні підходи до аналізу галузевих ринків, стала формуватись, на думку більшості дослідників у 1930-рр., коли були опубліковані праці Є.Мейсона та трохи пізніше Д. Бейна.

Спроби до уособлення специфічної області економічного знання пов'язане з появою умов, коли передумови класичних економічних моделей перестали відображати економічну реальність. (Martin S. Advanced Industrial Economics/ USA Blackwell Publishers, 1993. P. 2.). Таку ситуацію, ми маємо, і на сьогодні як взагалі, так і на ринку логістичних послуг, коли економічні моделі та закони рівноваги ринку змінюються. Вже по-іншому відбувається вплив на формування прибутку підприємства та інших показників.

Гарвардські дослідники звернули увагу на те, що в ринковий механізм зв'язку виробників та споживачів входять суттєвими складовими елементами структура ринку, поведінка підприємств в галузях та результативність функціонування ринків. На їх думку, ці елементи взаємопов'язані. І якщо є задача, щоб цей механізм працював з мінімальними втратами, необхідно здійснювати зважений вплив на всі три перераховані елементи. Парадигма являє собою спробу визначення тих структурних та поведінкових параметрів, які здійснюють стратегічний вплив на результативність функціонування галузевого ринку. Схема парадигми «структура ринку – поведінка підприємства – результативність» (market structure – conduct – performance schema) пояснює функціонування галузевих ринкових процесів. Таким чином, може відбуватись вплив держави на логістичних операторів, відповідно будь-які зміни на ринку впливають на матеріалопотік підприємства. Разом з цим, необхідно мати на увазі, що втручання з боку держави можливе лише по відношенню до неспроможних галузевих ринків. Якщо ж ринки успішно функціонують, то недопустимим є навіть незначне втручання державних органів в їх функціонування.

Результативність (performance) функціонування ринку логістичних послуг в значній мірі залежить від поведінки замовників та виконавців. Від того, як здійснюється маркетингова стратегія, яка практика встановлення цін, як організовані замовники та наскільки вони здатні впливати на ці процеси, залежить поведінка логістичних підприємств. Останні у відповідності до ситуації приймають рішення про збільшення або зменшення інвестицій (вкладення грошових коштів), обирають рекламну стратегію, здійснюють інноваційну діяльність в розрахунку на майбутні досягнення.

В залежності від ситуації і, замовники і, виконавці намагаються змінити законодавчі умови, в яких безпосередньо здійснюється процес надання послуг, сформувані обмеження в їх поведінці на

галузовому ринку як по лінії держави, так і по вимогам державних інститутів, з боку і замовників, і виконавців. Інакше кажучи, формують певні правила поведінки та традиції правового, адміністративного, морального характеру та певний рівень взаємовідносин замовників та виконавців на логістичному ринку.

Поведінка замовників та виконавців певним чином залежить від структури ринку відповідних галузевих ринків, тобто від кількості цих замовників та виконавців, наявності різного рівня бар'єрів для входу на конкретний галузевий ринок нових виконавців, ступеня диференціації продукту або послуги, розвитку мережі інститутів ринкової інфраструктури.

Структура ринку, в свою чергу, залежить від множинності базисних умов, які має у наявності дане господарство, з боку як попиту, так і пропозиції. Ринки розглядаються з точки зору економічної результативності функціонування, тобто їх вкладу в досягнення максимальної економічної ефективності в різних формах її прояву.

Об'єктом дослідження галузевої організації ринків є вивчення механізму, який приводить виробничу діяльність у гармонійне поєднання з попитом на товари та послуги. Таким організаційним механізмом може бути досконалий ринок. Але організаційний механізм є незмінним. Він вдосконалюється, має певні етапи еволюційного розвитку, на кожному із яких видозмінює форми зв'язків, які встановлюються між виконавцями та замовниками на ринку.

Аналіз галузевих ринків пов'язаний із дослідженням одного із аспектів товарної організації господарства. Існує декілька концепцій визначення природи товарної організації.

Найбільш розповсюдженим є маркетинговий підхід до вивчення товарної організації господарства, відповідно до якого підприємство як суб'єкт ринку намагається визначити більшу кількість конкурентів на ринку, визначити конкурентноздатні товари або послуги, направити своє виробництво або спектр своїх послуг на попит, який змінюється. Це сприяє тому, що підприємство розробляє стратегії поведінки, формує цілі, досліджує сильні та слабкі сторони конкурентів, шукає нові підходи до підтримання цікавості замовників до її продукції та послуг, моделює можливі ситуації, прораховує виникнення загроз бізнесу.

Інституційний підхід до вивчення товарної організації господарства являє собою множинність укладених та розірваних контрактів, виконання яких забезпечується відповідними інститутами та агентами ринку. Цей підхід дозволив, по-іншому поглянути на багато явищ товарної організації, яка розвивається, в тому числі на вертикальну інтеграцію, монопольні ефекти, поведінку держави як суб'єкта ринку.

Аналіз галузевих ринків передбачає вивчення потенційного товарного господарювання з точки зору динаміки розвитку галузевих структур, концентрації виконавців в галузі, диференціації галузевого продукту та послуги, вивчення величини бар'єрів входження на галузевий ринок, які стають перешкодою ефективній мобільності капітала, розгляд проблем глобалізації економіки.

Як було встановлено, об'єктом дослідження аналізу галузевих ринків є вивчення механізму, який приводить виробничу діяльність у гармонічну відповідність з попитом на товари та послуги. Але цей механізм змінюється, в залежності від того, на якій ступені товарної організації господарювання він здійснюється. Існує ринковий підхід, відповідно, до якого замовники та виконавці діють у відповідності до цінних сигналів, які породжені взаємодією пропозиції та попиту на більш або менш вільно функціонуючих ринках.

Будь-яка економічна система, і товарна організація не є виключенням, передбачає наявність як мінімум, трьох груп інституціональних агентів: держави, бізнесу та домогосподарств (households). Окреме домашнє господарство є господарською одиницею, майном якої керує, володіє, розпоряджається та користується або господар одноособово, або разом з колом осіб, які об'єднані загальним місцем проживання та єдиним бюджетом.

Висновки Аналіз галузевих ринків передбачає дослідження стратегій поведінки ринкових структур, вивчення практики конкурентної боротьби на різних ринках. Але, саме цікаве, що аналіз галузевих ринків коцентрує увагу на проблемах результативності функціонування цих структур як з точки зору їх власної прибутковості, так і з позиції їх дії на інші сфери бізнесу, стану доходів держави та впливу домогосподарств. При цьому, аналіз галузевої організації не залишає в стороні дослідження питань раціональності використання обмежених ресурсів, ступені технічного прогресу, вивчення вектора економічного розвитку даного суспільства.

Література

1. Авдашева С.Б., Розанова Н.Б. Теория организации отраслевых рынков. – М.: Магистр, 1998.
2. Рой Л.В., Третьяк В.П. Анализ отраслевых рынков: Учебник. – М.: ИНФРА – М, 2008. –

УДК 37.012

ОПЕРЕЖАЮЩЕЕ РАЗВИТИЕ ОБРАЗОВАНИЯ КАК ФАКТОР ОБЩЕСТВЕННОГО ПРОГРЕССА

Цегольник П.А., кандидат наук государственного управления

Постановка проблемы. Общество, социум представляет собой не что иное, как большую сложную динамичную систему, в которой можно выделить множество подсистем, каждая из которых играет определенную роль и выполняет ряд общественно необходимых функций. Данная роль и функции не являются чем-то постоянным, а возникают и исчезают, трансформируются и модернизируются по мере развития социума. Исчезают и появляются собственно и сами подсистемы – социальные институты. Это объективное условие самоорганизации и саморазвития социального организма.

Идея объективной необходимости наличия подсистем (социальных институтов) опережающего развития возникает на стыке синтеза теории самоорганизации, теории систем, синергетики, теории катастроф и прочих научных дисциплин, пытающихся познать законы возникновения, функционирования, развития и разрушения систем различной природы. Сущность данной идеи состоит в том, что для воспроизводства и прогресса социальной системы в ее теле объективно нужны внутренние образования, выполняющие роль источника, двигателя самоорганизации и, главное, саморазвития. Так же как и на своем уровне, нужны образования, отвечающие за самосохранение социального организма – не позволяющие различным деструктивным бифуркациям вывести его из состояния равновесия и разрушить.

Структурные образования, подсистемы, отвечающие за саморазвитие социума, несомненно, должны находиться на более высоком уровне развития, чем усреднено остальные. В противном случае подобная миссия – невыполнима. При этом собственно развитие мы рассматриваем не столько как процесс длительных, накапливающихся, необратимых, поступательных изменений сложных системных объектов в достаточно больших интервалах времени [1], сколько сквозь призму категории прогресса, предполагающего повышение уровня организации системы, степени ее целостности и приспособленности к среде, структурной и функциональной гибкости и эффективности.

Однако этого мало. Нельзя забывать, что речь идет о динамичных системах, подвижных как в целом, так и в разрезе своих компонентов. Неуклонно изменяются все без исключения социальные институты, (некоторые могут и регрессировать). В этом контексте *опережающее развитие представляется объективной закономерностью, в соответствии с которой обеспечение прогрессивного развития социума требует, чтобы общественные институты, на которые возложена миссия источника саморазвития (прогресса), не только находились на более высоком уровне, чем остальные, но и в процессе развития опережали их, развивались более прогрессивно.* Можно говорить о необходимости более высоких темпов их прогресса. Подобные социальные институты должны как бы подтягивать за собой остальные и общество в целом, приводя их к более совершенному и гармоничному состоянию.

Постановка задачи. Никак не ставим под сомнение тот факт, что, конечно же, все без исключения социальные подсистемы, институты так или иначе вносят свой вклад в развитие цивилизации, однако нельзя также и не понимать, что этот вклад разный, причем разный на различных участках цивилизационной траектории. Всегда есть сферы, институты, отрасли, системы, чья роль на том или ином этапе – доминирующая.

Анализ значения образования как общественного института в жизни социума, а также трансформации его миссии и функций на временном лаге приводит к однозначному выводу о том, что в постиндустриальном обществе, сопряженном с глобализацией, взаимоинтеграцией культур, тотальной информатизацией и построением экономики знаний, доминирующей становится роль именно образовательного института.

При этом со своей новой миссией образование может качественно справиться лишь за счет перехода в состояние системы опережающего развития. Только в таком случае образование, можно говорить о планетарной системе образования, в состоянии справиться с вновьвозложенными на него